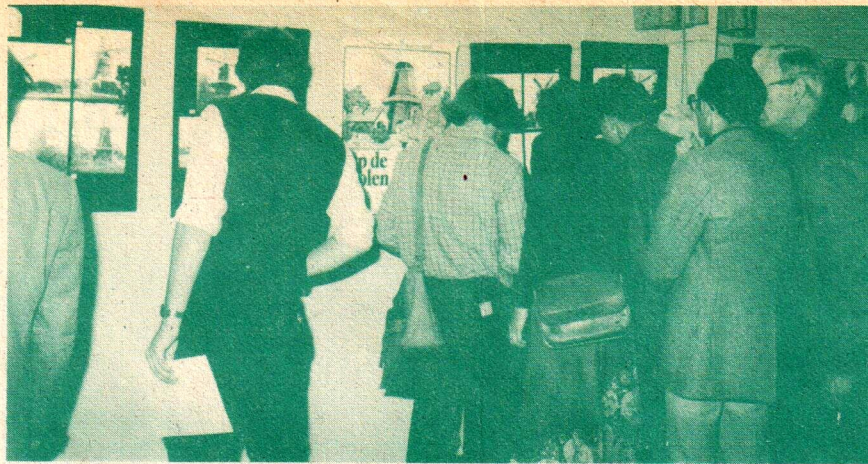

VAN HAVER TOT GOED

Grote belangstelling voor het uitzoeken van namen en plaatsen bij de geëxposeerde foto's.

Rob Batenburg neemt zijn "Certificaat van meesterschap" in ontvangst. Hij krijgt de hand van de heer Jochijms en de goedkeurende blikken van molenaar Noordhof.

De "portable" foto-expositie van het molenaarsambacht.

VERTROUWEN IN ONSZELF

Als er iets is duidelijk geworden in Wageningen, dan is het wel dat onder de molenaars van oud tot jong en van noord tot zuid het zelfvertrouwen is toegenomen.

Het kan zijn dat de sip-gestemden allemaal thuis zijn gebleven (en helaas hebben we toch weer veel thuisblijvers moeten missen, hoezeer de opkomst ook verheugend was), maar van niemand der aanwezigen hebben wij anders gehoord dan dat zij het zagen zitten.

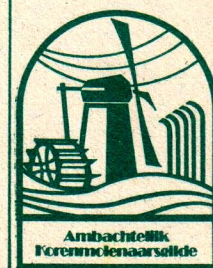
Dat wil wat zeggen!

Vijf, nee, drie jaar geleden nog was het alleen een handvol jongeren dat echt in het recept geloofde, dat ze via deze bladzijden kregen toegediend: dat er brood zat in het wind-

en waterkorenmolenaarsbedrijf. Nu doen leeftijd, noch rang of stand of gezindte iets af aan de zekerheid bij allen, dat we er zijn. En dat we er zijn om te blijven.

Dat élan hebben we nodig om te gaan oogsten wat we hebben gezaaid. Gezaaid hebben we heel veel op de 6e oktober. Het is nu aan de werkers in het veld om met alle geestdriftige middelen de oogst niet te laten verkommeren. Met hernieuwde ijver moet er naar bakkers worden gestapt. Met nieuwe moed moet de particuliere bakker worden aangesproken.

Dit nummer geeft alweer voldoende handvaten om de koe bij de korens te vatten. Grijp ze aan. Succes verze-kerd.

Ambachtelijk
Korenmolenaarsgild

In de familie. Van noord tot zuid

Na alles wat er zich enkele weken voor onze bijeenkomst in Wageningen heeft afgespeeld, is er nogal wat gewijzigd in de deelnemerslijst van het Amb. Korenmolenaarsgilde. Het is goed om dat even op een rijtje te zetten. Tevens nemen we alle wijzigingen en aanvullingen, die daar los van staan, voor het gemak maar mee.

We gaan van Noord naar Zuid.

Rolf Wassens, molenaar op molen "Joeswert" in Feerwerd, was gezelschap en behaalde de meester-titel.

"De Bokkersmölle" verwisselde van eigenaar. Het deelnemerschap van Hendrik Bökkers was al eerder beëindigd. Nu heeft de nieuwe eigenaar, zijn broer Hans Bokkers, zich als deelnemer aangemeld. De ballotageprocedure is in gang gezet.

Adrie Peereboom, molenaar op "De Hoop" in Wervershoof, was gezelschap en behaalde evenals Rolf Wassens de titel van meester-molenaar.

Rob Batenburg, eerste molenaar op "De Vrijheid" in Schiedam, kreeg het certificaat van meesterschap. De tweede molenaar van die molen, John van Ham, was leerling en mag zich nu gezelschap-molenaar noemen.

Maarten Hunink, molenaar-eigenaar van de molen "Landzigt" in Zuid-Beijerland, mocht eveneens de titel gezelschap voor die van meester-molenaar inruilen.

In Zeeuws-Vlaanderen konden we een oude rot in het vak, de heer A. van Jole, molenaar van de molen "Vogelzicht" in Kuitaart, als nieuwe deelnemer en meester-molenaar in ons gezelschap begroeten.

Door de herballotage-ronde, waaraan hij op eigen verzoek deelnam, verkreeg F. Weemaes die de molen "Windlust" in Hoek bemaalt, ook de titel van meester-molenaar.

Hier voert de molenaar van de Nieuwkuykse korenmolen "Emma" die meer dan tien jaar als windkorenmolenaar actief is, nu ook de titel "meester-molenaar".

In Eindhoven werd op de watermolen "t Coll", Edwin van Bussel, door een

ballotagekommissie bevorderd van leerling tot gezelschap.

Molen "Vogelzicht" in Kuitaart.

In deze provincie moeten we ook melding maken van het feit dat de bekende mulder Wim Verbruggen van de molen "De Korenaar" in Oirschot, helaas - en na lang aarzelen - dan toch besloten heeft zijn deelnemerschap te beëindigen. Hier zal dus het schild met ons stichtingsembleem van de molen verdwijnen.

In onze meest zuidelijke provincie mochten we een molenaar voor ons winnen, die een al heel lang bestaand molenaarsbedrijf runt. Dat is de heer L. Gielen, werkend met de turbine-watermolen in Grathem. De heer Gielen voert de titel van meester-molenaar.

Volledigheidshalve melden we nog dat in drie gevallen, na het bezoek van een ballotagekommissie, de gevraagde titel niet werd verleend.

Het betrof een aspirant-meester, die de commissie nog niet rijp achtte voor het meesterschap. In een ander geval ging het om een adspirant-gezel, die, deels door buiten hemzelf liggende oorzaken, op het ogenblik niet werkelijk op zijn molen maalt.

Tenslotte werd in een geval door een molenaar uit de buurt bezwaar aangekend tegen de verlening van een meester-titel aan een kollega. Tevoren had de ballotagekommissie deze molenaar voorwaardelijk de meester-titel verleend. Voor het eerst in ons vijfjarige bestaan zal het bestuur nu, ingevolge de statuten, hierover in hoogste instantie moeten beslissen.

'Molens' van komple

Uitvoerig hebben we in ons vorige nummer stilgestaan bij de geheel herziene uitgave van de vijfde druk van het boek "Molens" van ir. F. Stokhuyzen. Alleen was de inhoud nog niet erg aan bod gekomen.

Wat ons allereerst opvalt, is, dat de indeling van de hoofdstukken ten opzichte van de vorige drukken veel overzichtelijker is geworden. Ook het uitvoerige trefwoordenregister draagt daar zeer toe bij.

Een zeer opvallend verschil met de vroegere drukken is dat in dit boek, uitgegeven onder auspiciën van de vereniging "De Hollandsche Molen", nu eens wordt gebroken met de gedachte: molens? dan windmolens!

Er is - wat vroeger niet het geval was - een apart hoofdstuk over de watermolens opgenomen, zodat de hele ontwikkeling van de molens ook in zijn historische achtergronden wat logischer en completer uit de verf komt.

Het blijft wel merkwaardig aandoen, dat men voor de windmolens die water omhoog voeren uit poldergebieden ook de term "watermolen" heeft gebruikt. Nu heeft men, om te voorkomen dat er twee hoofdstukken "watermolens" zouden ontstaan, het ene de titel "De Windwatermolen" moeten geven. Maar goed, een kniesoor die daarover valt misschien...

Opvallend is dat het boekje thans uitvoerig aandacht besteedt aan de verschillende wiek-systemen, die met goede schetsen in hun werking zijn toegelicht.

Daar staat helaas tegenover, dat de bewerkers het niet nodig hebben gevonden om met een enkel woord te reppen over de molenaarstaal en de specifieke regionale verschillen die daarin voorkomen. De in het trefwoordenregister opgenomen synoniemen (b.v. balie = stelling) hadden hiervoor toch een prachtig aanknopingspunt kunnen bieden, zo lijkt me.

Eenzelfde opmerking valt te maken over de wiekstanden (vreugd, rouw enz.). Ook hier geen woord over de regionale verschillen, over het feit dat in sommige delen van het zuiden van ons land de "Hollandse vreugdestand" daar als "rouwstand" voor kwam en dat bij vreugde, al dan niet met versiering of

Stokhuysen et boek

vlaggetjes in de wieken, de molen "in kruis" (overhek) werd gezet en er dus geen echt tegengestelde vreugdestand was.

Ook bij het beschrijven van de kleuren waarin het schilderwerk van de molens wordt uitgevoerd missen we een opmerking over de regionale verschillen. Daar staat echter tegenover, dat er uitvoerig aandacht wordt besteed aan de recente ontwikkelingen in het molenbehoud. Ook aan ons Ambachtelijke Korenmolenaarsgilde wordt (pag. 188/189) een alinea gewijd en dat vergoedt veel.

Al met al is "Molens" van Stokhuysen in deze vijfde versie een zeer overzichtelijk, compleet en algemeen molenboek. En het gegeven, dat de oorspronkelijke auteur dichter bij de molens en de molenaars stond dan de auteurs van enkele in ons vorige nummer genoemde populaire werken over molens, is heel goed te merken.

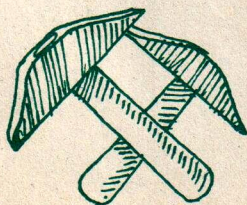
Victor Mulder

Smeden & bilhamers

Over bilhamers, wel of geen widiapunten, licht of zwaar, en waar je ze nog krijgen kan en welke smid ze harden kan, daarover is wat afgepraat op al die molens, waar groepjes oudere molenaars heen togen om ballotages te verrichten.

't Blijkt weer een aktueel onderwerp te zijn. Vooral het vinden van een goede smid is niet eenvoudig.

Graag willen we dan ook in een volgend nummer eens wat adressenmateriaal van leveranciers en goede smeden op een rijtje zetten. Dus, als u goede ervaringen met iemand hebt, wees zo vriendelijk zijn naam en adres even aan de redaktie door te geven. U kunt er uw kollega's zeer mee van dienst zijn.

TE HOOI & TE GRAS

Er is door de toename van activiteiten op onze korenmolens ook op het punt van de inrichting het nodige gaande. Enkele voorbeelden daarvan willen we hier graag kwijt.

Wervershoof, "De Hoop"

Op de molen "De Hoop" in Wervershoof wordt de laatste hand gelegd aan een aantal aanvullende voorzieningen voor de opslag en het transport van losgestort graan. Een deel van de werkzaamheden (timmerwerk) wordt door een plaatselijke aannemer uitgevoerd. Molenaar Adrie Peereboom en zijn tweede man nemen zelf de installatie van de transportvijzels e.d. voor hun rekening.

Tijdens het bezoek van de ballotagecommissie, enkele weken geleden, was het werk in volle gang en had de molenaar het er zeer druk mee, want ook het gewone maalwerk moest uiteraard blijven voortgaan.

De investering, zo hebben wij ons laten vertellen, wordt voor een heel stuk uit eigen middelen gefinancierd. Adrie Peereboom, "uitvinder" van onze rubriek Knap & Slim (waarvoor we overigens te weinig stof binnenkrijgen!) heeft al aangekondigd voor die rubriek een serie verslagjes te zullen schrijven over de verbeteringen op zijn molen. Hij gnuifde er nogal bij, dus dat kan best interessant en misschien ook aantekelijk worden.

Bosschenhoofd, "De Heimolen"

De oude meester in het vak, molenaar Th. Franken, ziet het met zijn molen weer helemaal zitten. Meer dan 70 jaren in leeftijd, maar jong van hart en geest, nam hij het initiatief om op de molen een koppel kunststenen te vervangen door een koppel "Engelse" / Franse stenen. Hij installeerde een gebruikte plansichter, zodat hij nu op de molen een prima zakje bloem kan maken.

Nijmegen, "De Witte Molen"

Als alles rond is met de instanties (o.a. Monumentenzorg, die een vergunning moet afgeven ingevolge de monumentenwet) zal de molenmaker in deze door Peter Sturkenboom c.s. bemalen

molen een aantal aanvullende voorzieningen aanbrengen. De investering wordt voor een deel gedekt door een subsidie uit een van de fondsen in de kulturele sfeer. Voor een ander deel proberen de Witte Molenaars onder hun klanten - de mensen die van het meel van de molen hun brood bakken, of brood kopen van het meel van de Witte Molen - geld bijeen te krijgen. Leningen tegen lage rente, schenkingen en borgstellingen, zodat bij alternatieve geldschietters kan worden geleend, zien ze in Nijmegen als de manier om de nodige middelen te verwerven.

Zuid-Beijerland, "Landzigt"

Op de molen "Landzigt" in Zuid-Beijerland heeft eigenaar en molenaar Maarten Hunink enige tijd geleden een nieuwe ijzeren lange spruit gestoken. Hij heeft dit onderdeel, dat vervaardigd was door de roedefabrikant Derckx Constructie BV in Beegden in eigen beheer aangebracht.

De "Heimolen" in Bosschenhoofd.

Stiens, "De Hoop"

Men heeft op de molen in het Friese Stiens, die maalt voor een groep Echte Bakkers in het noorden des lands, op één roe het oudhollandse wieksysteem vervangen door fokwieken (systeem Fauel) en is nu doende om daar goed werkende regelborden of remkleppen in te maken. het is verheugend te vernemen dat ook deze molen, als bedrijf en als molen, steeds beter gaat "draaien".

Utrecht, "Rijn en Zon"

Tijdenlang heeft in Utrecht de voortzetting van het thans als stichting geëxploiteerde molenaarsbedrijf "Rijn en Zon" aan een zijden draadje gehangen. Van molenaar Bert van Rijswijk hoorden we, dat de omzet zo mooi aan het stijgen is, dat de toekomst nu met enig gematigd optimisme tegemoet gezien kan worden.

WAGENINGEN, 6 OKTOBER

«Als de molenaar ontbreekt, ontbr

De optimisten onder ons hebben gelijk gekregen: de viering van het eerste lustrumfeest van het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde is een groot succes geworden. Goede graadmeters daarvoor: de niet aflatende gons van geanimeerde stemmen in de grote zaal, de "stampede" in het mooie molentje van Hans Dobbe, het klaterend applaus voor de nieuw gebraveteerde meestermolenaars, de zeer gezellige maaltijd aan het slot van de dag waaraan meer dan honderd mensen deelnamen.

Nu was ook aan de organisatie van het grote gebeuren wel het nodige gedaan. Keuze van de plaats van handeling, het uitnodigen van deelnemers, begunstigers, instanties, het aankleden van zalen en molen, het inrichten van een tentoonstelling plus een fotowedstrijd, het verzorgen van de innerlijke mens, - en vooral niet te vergeten - het balloteren van alle in aanmerking komende gezellen en leerling-molenaars... je mag zeggen dat er een koorts aan het Wageningse festijn van 6 oktober 1981 is vooraf gegaan.

Na een onverwacht drukbezochte persconferentie in een kleine zaal van "Ons

Huis" in Wageningen, waarvan de resultaten de meesten wel in de een of andere vorm in hun krant onder ogen zullen zijn gekomen, opende omstreeks half twee voorzitter Jochijms de feestelijke bijeenkomst in de grote zaal, waar alle genodigden zich verzameld hadden.

In het voorafgaande uurtje hadden al

deze mensen, molenaars, hun vrouwen, vertegenwoordigers van verschillende instanties, hun blikken al kunnen laten gaan over het her en der tentoongestelde. Zo was er een lange tafel met alle mogelijke graansoorten bijeengebracht en van korte informatie voorzien door Hans Dobbe; er stonden drie molenmodellen; sommige molenaars hadden eigen molendrukwerken meege-

Datum: 5 OK	Datum	Datum 2 OKT. 1981	Datum: 23 SEP.	Datum: 7
Persbureau VAZ DI	Persbureau VAZ DIA	Persbureau VAZ DIAS	Persbureau VAZ DIA!	Persbureau VAZ D
Singel 91 - Post Amsterdam-C	Singel 91 - Postbus Amsterdam-C. Tel.	Singel 91 - Postbus 491 Amsterdam C. Tel. 2472-7	Singel 91 - Postbus 4 Amsterdam-C - Tel. 2	Singel 91 - Post Amsterdam-C.
TROUW Amsterdam	NIEUWENOORD- HOLLANDSE COUR/ Haarlem	ECONOMISCH DAGBLAD Den Haag	DE GELDERLANDER Nijmegen	LEIDS DAGBLAD Leiden
Be...	„Mole is pl	de mol	Nieuwe Mole	
mo		Er wordt weer gemalen in ons tien jaar terug haast uitgestor geachte molenaarsvak kent w beoefenaars. Jonge werkrach kunnen zich bij de molen aan Dit deelt ons de stichting amb	mee	

«...lekt de ziel»

bracht om collega's op goede ideeën te brengen; er was een brood-show gebakken door een Echte Bakker, met gebruikmaking van vooral molenaarsvolkorenmeel; er was een expositie van 41 molenfoto's, de deelnemende molens zonder naam en toenaam: aan de bezoekers om die er bij te zoeken en te proberen daarmee een prijs te winnen.

De heer Jochijms drukte met goedgekozen woorden niet alleen zijn vreugde uit over het feit, dat het experiment levensvatbaar was gebleken met als bewijs de uitreiking van certificaten van meesterschap aan vijf nieuwe, veelbelovende meestermolenaars, maar meende ook dat deze dag een kroon zette op het werk, zolang en zo vastberaden achter de schermen volgehouden, van secretaris Jos Gunneweg, die nu eindelijk eens in het openbaar daarvoor dank kon worden gebracht.

Aan John van Ham en Edwin van Busnel werden certificaten overreikt ten bewijze dat zij als gezelschap verder door het leven mogen. Meestermolenaar werden Rolf Wassens, Adrie Peereboom, Rob Batenburg, Frans Weemaes en Maarten Hunink. Op grond van het gegeven, dat zij al tien jaar of langer hun muldersvak in de praktijk hebben uitgeoefend, werden A.

Rombouts, A. van Jole en L. Gielen als meester-molenaar tot ons gilde toegelaten.

Bakker Frans Hazenberg uit Vlaardingen stipte in een korte toespraak aan, dat de stuwende kracht van het Echte Bakkersgilde bij het doen herleven van het korenmolenaarsambacht niet onvermeld mocht blijven. Hij hoopte en verwachtte, dat de markt voor de winden watermulders in de toekomst zich zou vergroten.

Molenmaker Jan Adriaens uit Weert hield zijn gehoor voor, dat menigeen niet beseffen kan hoezeer de molenmakerij gebaat is bij het herleven van het ambacht van de korenmolenaar. "Een molen", zei hij, "kan nog zo fraai zijn: als de molenaar erin ontbreekt, dan ontbreekt de ziel. Wij molenmakers zijn u erg erkentelijk. Wellicht hebt u iets losgemaakt, dat niet meer te stuiten is."

Namens de Vereniging "De Hollandse Molen" zei de heer A. de Koning tenslotte, dat bij het behoud van de molens de hulp van allen nodig is. Gelukkig zijn er velen geweest, die niet door hun kennis maar door hun enthousiasme de molens hebben doen overleven. Zonder hun inzet zou nu geen sprake zijn van een herleving van het ambacht.

Hierna leidde de heer Houdijk de fototentoonstelling in over het ambacht van de korenmolenaar, opgesteld in de kleinere zaal van het complex. Aan de heer Gelijnsse, vertegenwoordiger op deze dag van het ministerie van Economische Zaken, overhandigde hij het

eerste exemplaar van het lesschrift over het ambacht van de korenmolenaar. Vervolgens werd aan ieder der aanwezigen een lesschrift en een prijsvraagformulier uitgereikt.

Menigeen maakte van de pauze gebruik om naar de molen "De Vlijt" te wandelen, die op deze regenachtige dag met weinig wind zijn wieken moeizaam rond liet gaan. Anderen dronken met elkaar een glaasje. De dappersten waagden zich aan het zoeken van namen en plaatsen bij de molenfoto's. Om vijf uur verzamelde zich weer iedereen voor het molenbroodbanket aan het slot van het feest. De heer Jochijms dankte allen voor hun komst.

Het feest was gedaan. Het werk gaat onverminderd, nee, met verdubbelde inzet verder.

Ons presentatie-feest in Wageningen heeft heel wat krantenletters opgeleverd ter ere van het ambacht van de korenmolenaar. Wij weten van verhalen in Trouw, de Gelderlander, het Vrije Volk, Het Parool, Algemeen Dagblad en nog zo wat dagbladen. Er moeten nog veel méér publikaties zijn geweest waar wij zo geen weet van hebben.

De radio hebben we tweemaal gehaald: de Nos en de Avro hebben zich van die goede kant laten kennen.

Van de NCRV is er een toezegging voor een latere uitzending. De Nos-televisie heeft ons beloofd spoedig contact te zullen opnemen om iets "met ons te doen".

Te uwer stichting en vermaak hier een samenplaksel van de krantenpubliciteit:

Datum: -2 OKT	Datum: 7 OKT. 1981	Datum: -7 OKT. 1981	Datum: 1 OKT. 1981
Persbureau VAZ DI.	Persbureau VAZ DIAS	Persbureau VAZ DIAS b.v.	Persbureau VAZ DIAS
Singel 91 - Postbus Amsterdam C. - Tel. 247	Singel 91 - Postbus 491 Amsterdam C. - Tel. 247	Singel 91 - Postbus 491 Amsterdam C. - Tel. 247276	Singel 91 - Postbus 491 Amsterdam C. - Tel. 247276
HET PAROOL Amsterdam	DEVENTER DAGBLAD Deventer	NIEUWSBLAD v.h. NOORDEN Groningen	GELDERSE OVERIJSELSE COURANT Deventer
Molena is opee weer te	Nieuwe gen dient zich Molen	Rolf Wass Eerste leeft zi	Nieuwe gen dient zich a Molens

FOTO EXPOSITIE

HOE KRIJG JE 'M...

De "portable" expositie in foto's op acht panelen over het ambacht van de korenmolenaar heeft in Wageningen alleen maar woorden van lof gekregen. Inhoudelijk vonden de kijkers het een goeie verbeelding van het vak - hoewel er op deelgebieden natuurlijk nog best hier en daar een foto bij had gekund om een of ander punt te verduidelijken; fototechnisch is de expositie werkelijk af (hoorden we van de aanwezige beroepsfotografen!).

Wel, hij is er. En hij is ter leen.

Het eerste wat er nu gebeurt is, dat de tentoonstelling wordt verzekerd. **Daarna worden bestellingen telefonisch**

(010-261291), op dinsdag en donderdag tijdens kantooruren) en schriftelijk (postbus 3086, 3101 EB Schiedam) ingewacht op het secretariaat.

Voorwaarden voor lening: het ondertekenen van een papier waarop staat, dat men ervoor zorgt alle onderdelen van de tentoonstelling op de afgesproken datum terug te doen bezorgen voor eigen rekening. Ook verzending naar de bestellende molenaar is voor rekening van de laatste.

De beste methode lijkt om de expositie zelf in Schiedam te komen ophalen en

weer afleveren na gebruik. De acht panelen, formaat 50 x 100, 5 millimeter dik, wegen vrijwel niets. De bijpassende expositieborden - vakbekwaam getimmerd door de Schiedamse molenaar - zijn van hout, meten ca. 200 x 70 cm, hebben losse houten voeten en wegen al met al zo'n honderd kilo.

...EN WAT DOE JE ERMEE?

Het gebruik van de expositiepanelen lijkt duidelijk.

Men kan ze, met of zonder de houten borden, in de molen opstellen. Men kan een zaaltje huren, huisvrouwenverenigingen, scholen, heemkundekringen e.d. aanschrijven en uitnodigen die expositie te komen bekijken.

De allermooiste methode lijkt ons om er een schoolproject van te maken. Hoe? Lees dan gewoon verder....

LESSCHRIFT

HOE BESTELLEN....

Het lesschrift van het Amb. Korenmolenaarsgilde over de dagelijkse praktijk op de korenmolen ziet er, laten we eens onbescheiden zijn, aantrekkelijk uit. De inhoud wordt alom geprezen.

Beide kwaliteiten heeft een lesboekje als dit heel hard nodig, omdat de scholen in ons vaderland werkelijk bedolven worden onder allerhande lesbrieven, brochures, vouwbladen, knipplaten en dergelijke dingen meer. Onderwijzers en leraren zien vaak door de bomen het bos niet meer en laten soms het allermooiste materiaal ongebruikt puur en alleen door het waanzinnige aanbod.

Toch vinden we met z'n allen, dat er méér bekend moet worden over ons ambacht. En een goede troost is, dat de molen toch altijd een streepje voor heeft in het hart van de meeste Nederlanders.

Van het secretariaat uit worden boekjes met begeleidende brieven gestuurd naar de bladen, die in schoolkringen door leraren en onderwijzers gelezen worden. Ook naar de schoolbibliotheekdiensten en alle provinciale bibliotheekdiensten gaan exemplaren, die bestellingen moeten opleveren.

U zelf moet ook een sluis worden, waardoor de lesbrieven op scholen gaan leven. (Maar huisvrouwenverenigingen, plattelandsvrouwen e.d. kunnen van het schrift veel opsteken!).

U stapt dus naar de meester en de juf - u hebt natuurlijk begrepen dat het schrift zich richt tot kinderen van zo'n elf, twaalf tot veertien, vijftien jaar - en biedt uw lesschrift aan. **Hebben zij er oren naar, dan bestelt u SCHRIFTELIJK in Schiedam (postbus 3086, 3101 EB), het aantal lesschriften dat u denkt nodig te hebben.** En u schrijft erbij waarvoor u ze gaat gebruiken. Eerst bestellingen verzamelen dan bestellen, want de post verzendt niets voor niets en bovendien komen de verzendkosten voor rekening van de mulder.

Zolang de voorraad strekt gaan de lesschriften GRATIS weg. (Moeten er worden bijgedrukt, reken dan op 1,50 gulden per schrift).

Ten overvloede: het is niet de bedoeling dat de een of andere slimmerik deze lesschriften op zijn molen gaat verkopen!

...EN ER 'T BESTE VAN MAKEN?

Wanneer hebt u nu het grootste effect van uw lesschriften: als u een kombina-

tie maakt van het uitzetten van de brochures op scholen, een bezoek aan uw molen en het inrichten van de "portable" tentoonstelling op uw molen over het ambacht van de korenmolenaar.

Maak een gedegen plan de campagne: toets leraren over mogelijkheden en tijdstip, bespreek tijdig de expositie. Maak op tijd de plaatselijke pers wakker; leg tijdig contact met de bakker(s)

om op het molengebeuren in te spelen. Maak er een echte molenhappening van. Dan hebt u er het grootste profijt van.

P.S. Bij de tentoonstelling wordt nog een eenvoudig blaadje gedrukt over het muldersambacht. Daarvan krijgt u er een stapel mee, wanneer u de borden in Schiedam komt afhalen.

P.P.S. Uitgeslapenen onder u hebben allang bedacht, dat ze met in de nabijheid wonende molenaars een soort van rondreis kunnen organiseren van de tentoonstelling. Dat bespaart voor elk van hen een soms lange rit. Van Wolphaartsdijk naar Biggekerke, naar Hoek, naar Biervliet, naar Kuitaart, naar Boschenhoofd enzovoorts....

'N BEDRIJVIGE TOEKOMST VOOR «DE JONGE HENDRIK»

Bij de restauratie werden o.a. de kap en de stelling vernieuwd, het muurwerk gerepareerd en het houten achtkant opgeknapt, hierop werd het nieuwe beschot aangebracht waarop rubberoid werd genageld, wat werd geteerd, wat weer het beeld opleverde van de vroeger veel in de provincie Groningen voorkomende molens, die waren voorzien van zwart geteerd asfaltpapier op houten beschot. De grote beurt kon voor molen en mulder achteraf gezien op een goed tijdstip worden gerealiseerd.

Door in te spelen op de in de jaren erna steeds groter wordende belangstelling voor en vraag naar ambachtelijk en met de wind gemalen en gepelde producten, braken er op de molen weer drukke en lange dagen aan. Daarnaast werd het ook nog drukker met het toenemende aantal bezoekers. Reeds enkele jaren heeft Muda echter vrijwel elke zaterdag hulp van twee jonge molenthousiastelingen, Henk de Haan en Piet van Dijken. En tijdens ons bezoek begin juni, vertelde Muda ons dat hij bij het vervangen en maken van het pelblik en het stellen van de pelkuipen binnenkort geholpen zou worden door zijn vrienden E. Bakker, molenaar uit Noordhorn en O. Nienhuis, oud-molenaar uit Zoutkamp. Met die hulp en door het een beetje rustiger aan te doen, en daardoor het niet meer zulke lange dagen te maken als voor een paar jaar terug, gaat het nu sinds het optreden van maagklachten vorig jaar, met de gezondheid weer goed.

Direct na de restauratie begon weer het pellen van herst tot gort, hetwelk aan de DOMO te Beilen en Bedum werd geleverd voor verwerking in de zgn. soepenbrij, oftewel karnemelkse-gortpap. Gort was vroeger in de kleistreken een belangrijk volksvoedsel. Zo werd het in de 20-er en 30-er jaren van deze eeuw nog veel door voornamelijk oudere mensen gegeten. Het werd geconsumeerd met stroop, met bruine suiker of met rozijnen, met melk tot pap verwerkt, met karnemelk tot karnemelkse gortpap, met krenten, rozijnen en bessensap tot krentjebrij, oftewel watergruwel. De slager verwerkt het in balkenbrij, en de gortmeel in leverworst, gort werd in hete bliksem verwerkt in plaats van aardappelen en

zo werd gortmeel uit de waaierij gebruikt voor pannekoeken en poffert. Doordat het voedingspatroon zich wijzigde en vooral nadat het bonnensysteem uit de tweede wereldoorlog was afgeschaft en de concurrentie van machinale pellerijen, nam het pellen op de molens af. Zo verdween in meerdere, ook in nog bestaande molens, de pellerij geheel of gedeeltelijk. Daarnaast werden in de eerste twintig jaar na de oorlog bij restauraties de nog aanwezige onderdelen van een pellerij nogal eens stiefmoederlijk behandeld. Als we de indeling van de pelstenen eens verder beschouwen, dan zien we dat op de (maal)steen-zolder twee gersthokken zitten, voor de opslag van gerst en ged. gepelde gort. Op de stelling- of pelzolder is de mulder het meest in de weer. Deze zolder is slechts voorzien van een erg lichte balklaag en steunt o.a. via de pelkuipen op de eigenlijke zolder, die voorzien is van zware balken, er zo'n 70 cm onder.

Om goed bij de stenen te kunnen komen draaien de stenen onder de in het midden uit losse luiken samengestelde pelzolder. De pelstenen zijn omgeven door een met blik beklede kuip. In het pelblik zijn met een doorslag gaatjes gemaakt, zodat dit de werking geeft van een rasp. Boven de ene helft van iedere pelsteen staat een kaar, waaruit men gerst op de steen kan laten. Door de draaiing van de steen komt de gerst tussen de buitenomtrek van de zandstenen pelstenen en het blik terecht. Wordt de schuif, die over de volle

hoogte in de pelkuip zit, geopend, dan kan de gedeeltelijk gepelde gerst in de zgn. schootemmer worden opgevangen. Deze schootemmers, ofschoon niet zoveel meer gebruikt als vroeger, staan nu nog op hun plaats. Vroeger werd de schootemmer van de zgn. voorloper (meestal de westelijke pelsteen waarop de gerst het eerst wordt gelaten) aan het hengsel opgetrokken en in één beweging geleegd in de kaar van de andere pelsteen (de zgn. naloper). De schootemmer van looper werd vroeger in één beweging in de kaar van de zeef geleegd. De zeef bevindt zich dan ook altijd naast de naloper. In de meeste molens zijn de werkzaamheden van de pelmolenaar na de eeuwwisseling nogal verlicht door het in het midden van de molen aanbrengen van een dubbele elevator, waarvan de ene de gedeeltelijk gepelde gerst van de voorloper naar de naloper brengt, de andere brengt het van onder de naloper naar de kaar van de zeef. Deze door een riem vanaf de voorloper-spil aangedreven elevator strekt zich uit over de volle hoogte van de pelzolder tot plm. 1,5 m eronder. In de zeef, die wordt aangedreven door een riem vanaf de naloperspil worden de kleinere en gebroken korrels en de doppen uit de gepelde gerst gehaald. Het pellen vroeg en vraagt ook nu nog aanzienlijk meer wind dan het malen. Wanneer er voldoende wind is om te pellen, minimaal windkracht 6, werd het malen er dan ook aangegeven, totdat de wind weer afzwakte.

Na het zeven lopen de korrels over de waaier (wanmolen) op de onder de pelzolder zittende waaizolder, waaruit de doppen en de bloem eruit worden geblazen. Omdat de gepelde gerst na één passage over voor- en naloper nog maar gedeeltelijk klaar is, wordt het weer naar een van de hokken op de steenzolder getransporteerd.

Na het voor de tweede maal passeren van de stenen wordt het nu lichte gort genoemd. Daar de partij nog niet klaar is moet deze voor de derde maal de beide stenen passeren. Dat de gerst 3 x 2 stenen moet passeren komt, omdat men de gerst niet langer dan nodig in de kuip moet laten zitten om de optredende warmte en daarmee het gewichtsverlies, en daarnaast het voorkomen van teveel halfschillen, zoveel mogelijk moet beperken.

(wordt vervolgd)

Rapport stalen roeden

Bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg is een rapport klaar gekomen over de "Berekening van Stalen Molenroeden" en de daarvan afgeleide ontwerprichtlijnen voor de vervaardiging van stalen gelaste molenroeden.

Omdat er in de loop der tijd verschillende gezichtspunten zijn ontstaan omtrent de eisen, die aan materiaalkeus, constructie, berekeningswijze, vormgeving, uitvoering en conservering van de roeden moeten worden gesteld, is daarnaar een studie verricht. Het resultaat van die studie ligt in het rapport "Berekening Stalen Roeden" vervat. Rapport en ontwerprichtlijnen bestaan uit vier delen en zullen een waardevol naslagwerk blijken. Aan betrokkenen is het rapport toegestuurd met de vraag om commentaar te leveren. In de definitieve versie zal dat commentaar worden verwacht.

Diegenen, die deskundig zijn op het gebied van molenrestauraties kunnen een waardevolle inbreng voor de definitieve vaststelling van de richtlijnen leveren, door dit rapport aan te vragen bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg afd. Voorlichting, postbus 1001, 3700 BA Zeist.

Kursus

Bij voldoende deelname wordt er in Wageningen nog maar weer eens een cursus georganiseerd, gericht op het werken met en onderhouden van de molenstenen. Het gaat om vijf lessen theorie en één praktijkles, die in het gebouw van de Vakschool en wat het praktijkgedeelte betreft in de molen "De Vlijt" worden gegeven. Theorielessen op woensdagavond van zeven tot half tien; praktijk op zaterdag.

Wordt er in de praktijkles aandacht gegeven aan het scherpen en stellen, de theorielessen omvatten de vermalings-systemen, het malen van tarwe met de steen, het steenmateriaal, het scherp-sel e.d.

Opgeven schriftelijk of per telefoon bij het Station voor Maalderij en Bakkerij, Hamelakkerlaan 40, 6703 EK Wageningen, tel. 08370 - 19137.

Telefoon

Met ingang van heden is het sekretariaat van het Amb. Korenmolenaarsgilde op dinsdag en donderdag tijdens de kantooruren telefonisch te bereiken onder nummer 010-261291. De telefoon wordt aangenomen door sekretaris Jos Gunneweg.

Bij dit blad

Bij dit nummer van Van Haver Tot Gort gaat een overzichtslijst - in stencil - van de deelnemende molens van het Amb. Korenmolenaarsgilde, met vermelding van hetgeen er op deze molens wordt geproduceerd. Veranderingen in het deelnemersbestand maakten een nieuwe versie van de lijst noodzakelijk.

Vanwege het sekretariaat zit er voor de aangesloten molenaars van ons gilde nog een zending aan te komen. In dat informatiepakket vindt men een lesbrief (voorzover men die in Wageningen niet eigenhandig in ontvangst heeft genomen) - een bijgewerkt adviesprijzenoverzicht - een herziene deelnemerslijst - een overzicht van de keuringsresultaten van de laatste twee keuringsronden van het Station voor Maalderij en Bakkerij / TNO in Wageningen.

Mulder zoekt hulp

Een van de kollega's, die in Zeeland zijn molen volop in bedrijf heeft, zit dringend verlegen om hulp. Het aannemen van een betaalde kracht zit er echter voor hem op dit moment niet in.

Wie is er die wat van het molenaarsvak wil leren? Die niet te beroerd is om flink aan te pakken en wat tijd beschikbaar heeft om die molenaar een handje toe te stecken?

Brieven aan de redactie van dit blad. Die komen dan wel te bestemde plaatse.

Wie wiler 'n Franse leerling?

In het noorden van Frankrijk is iets gaande op molengebied. Verschillende molens, die er al sinds mensenheugenis stil stonden, zijn de laatste jaren gerestaureerd of nog in restauratie.

Het enthousiasme van de plaatselijke bevolking voor de molens is soms enorm en veel van het werk wordt gedaan door jonge vrijwilligers, die een deel van hun vakantie besteden aan grondwerk.

Doordat de industrialisatie in Frankrijk eerder op gang kwam dan bij ons, is het stilzetten van de vele wind- en watermolens er ook veel eerder begonnen. Het beroep van molenmaker was in Frankrijk tot voor kort dan ook uitgestorven en molenaars zijn er nog maar enkele. Van opleiden van leerlingen is geen sprake meer.

Het waren Belgische molenmakers, die de restauratiegolf op gang hielpen brengen, maar nu is er weer een aantal jonge molenmakers, dat met veel speurzin en leergierigheid de oude vak-kennis heeft opgediept.

Vorig jaar ontmoette ik in Coquelles bij Calais - tijdens een "open dag" rondom een weer maalvaardig gemaakte standerdmolen - een molenmaker, van wie ik zo pas een brief kreeg. Daarin schreef hij dat twee geestdriftige knapen het vak van molenaar wilden leren en daarvoor graag een tijdje als vrijwilliger op een Nederlandse korenmolen wilden werken. Zelf kan ik wel iets voor ze doen, maar het lijkt me beter als ze op meer molens terecht kunnen om hun ervaring breder te maken.

Ik weet niet of de bewuste jongelui nog een andere taal dan de Franse spreken, wanneer en hoe lang zij komen en hoe ze gehuisvest moeten worden, maar daar komen we wel uit.

Graag heb ik een berichtje van enkele collega's die in principe bereid zijn deze jongens verder te helpen, zodat de kansen voor de herleving van het Franse windmolenbedrijf benut kunnen worden.

Bert van Rijswijk
Henriëttedreef 12
3561 JV Utrecht
030-611002

Lijst van deelnemende molens per oktober 1981
(voor zover deze het Stichtingseembleem voeren)

Groningen.

- Feerwerd. Molen "Joeswert"
- Nieuwe Pekela. Molen "De Zwaluw"

Drenthe.

- Peize. Molen "Paizer Meul"
- Zuid-Barge. Molen "Zeldenrust"

Overijssel.

- Hardenberg. Molen "Windlust"
- Olst. Molen "Bökkersmölle"

Gelderland.

- Groesbeek. Molen "Zuidmolen"
- Kerkdriel. Molen "Sara Catharina"
- Nijmegen. Molen "De Witte Molen"
- Oud-Zevenaar. Molen "De Hoop"
- Wageningen. Molen "De Vlijt"

Utrecht.

- Utrecht. Molen "Rhijn en Son"

Noord-Holland.

- Wervershoof. Molen "De Hoop"

Zuid-Holland.

- Alphen a.d.Rijn. Molen "De Eendracht"
- Schiedam. Molen "De Vrijheid"
- Vlaardingingen. Molen "Aeolus"
- Zuid-Beijerland. Molen "Landzigt"

Zeeland.

- Biervliet. Molen "De Harmonie"
- Biggekerke. Stenen grondzeiler
- Wolphaartsdijk. Molen "De Hoop"

Noordbrabant.

- Bavel. Molen "De Hoop"
- Boschenhoofd. Molen "De Heimolen"
- Dommelen. "De Dommelse Watermolen".
- Luyksgestel. Molen "De Grenswachter"
- Nieuwkuik. Molen "Emma"
- Ravenstein. Molen "De Raaf"
- Terheijden. Molen "De Arend"
- Ulvenhout. Molen "De Korenbloem"
- Valkenswaard. "De Venbergse Molen"
- Wouw. Molen "De Arend"

Limburg.

- Epen. Molen "De Volmolen"
- Grathem. Turbine watermolen.

Op deze molens wordt in hoofdzaak volkorentarwemeel en bloem en aanverwante produkten geproduceerd voor de ambachtelijke bakkers. Ook kan men er terecht om meel te kopen als men zelf brood wil bakken. In enkele gevallen wordt ook consumptiegraan als loon-
gemaal, vermalen. Sommige molenaars produceren op hun molen ook mengvoeders voor het vee. Hier kan men vaak terecht voor voeder-
loongemaal (boerenzakken)